

بخش اول
کلیات

کتاب فارسی مهارت‌های خواننداری از یک سو بر قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان تمرکز دارد؛ لذا درست دیدن، درک خواننداری و درک شنیداری را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر با قلمرو تولیدی زبان پیوند می‌یابد و در فرایند یاددهی - یادگیری به ریزمهارت‌های خواننداری مانند رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و سخن گفتن انتقادی می‌پردازد.

کتاب فارسی مهارت‌های نوشتاری به قلمرو نمادهای خطی و نوشتاری زبان و به دیگر سخن، به بهینه مهارت‌های تولید مکتوب زبان می‌پردازد؛ یعنی در کتاب مهارت‌های خواننداری فارسی، زبان‌آموز، اطلاعات و

معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ها و واژگان و تقویت توانایی تفکر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی، آموخته‌ها (مجموعه پدیده‌ها، شنیده‌ها، خواننده‌ها و اندیشیده‌ها) در قالب نوشته، نمایان می‌شوند. افزون بر این، در تدوین کتاب مهارت‌های نوشتاری، به موضوع نگارش با رعایت سیر تدریجی و مرحله‌ای، توجه کافی شده است.

رویکرد برنامه درسی فارسی

رویکرد عام

کتاب فارسی پایه پنجم، بر بنیاد رویکرد عام «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، یعنی شکوفایی فطرت الهی، استوار است و با توجه به عناصر پنجگانه (علم، تفکر، ایمان، اخلاق، عمل) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق)، بر پایه چارچوب «برنامه درسی فارسی دوره ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

رویکرد ویژه

رویکرد خاص برنامه زبان‌آموزی بر آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی یا مهارت‌آموزی، استوار است. به همین روی، همزمان به دو پهنه مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته شده است. هنگامی که دانش‌آموز فارسی زبان، در هفت سالگی وارد مدرسه می‌شود، می‌تواند از زبان فارسی برای انتقال و درک پیام استفاده کند؛ بنابراین به نظر می‌رسد دو مهارت سخن گفتن و گوش دادن را می‌داند. بدیهی است به این ترتیب دو مهارت خواندن و نوشتن است که به عنوان نیاز واقعی برجسته می‌شود. در این هنگام، آموزش آغاز می‌شود و زمانی که زبان‌آموز بتواند متنی را درست و روان با صدای بلند بخواند و املاي بدون غلطی هم ارائه دهد، به نظر می‌آید، هدف حاصل‌گرفته است و دانش‌آموز دو مهارت دیگر را نیز آموخته است. سؤالی که مطرح می‌شود این است: «آیا دانش‌آموزی که به این صورت تعلیم دیده است، واقعاً مهارت‌های زبانی را یاد گرفته است؟» پاسخ به این پرسش کاملاً روشن است. نگاهی که در این سبک آموزش حاکم است، بسیار سطحی است و از ابتدایی‌ترین مرحله مهارت‌های زبانی فراتر نمی‌رود. بر پایه برنامه درسی فارسی، تقویت مهارت‌های زبانی، هدف اصلی آموزش است. در کتاب فارسی پنجم در ادامه فارسی چهارم ابتدایی، به آموزش سطوح پیشرفته چهار

مهارت اصلی زبان پرداخته شده است.

دیدن

- تشخیص و تمیز نمادهای خطی و دیداری زبان
- تمرکز و افزایش دقت بصری
- افزایش قدرت استنتاج بصری و شنیداری
- توجه به رفتارهای غیر کلامی در انتقال پیام
- درک پیام دیداری و شنیداری

گوش دادن

- افزایش تمرکز بر لحن کلام در متون شنیداری
- تلفیق و تفسیر اطلاعات متن شنیداری
- رسیدن به استنباط با توجه به متن شنیداری
- تقویت توجه به لحن کلام متناسب با بافت
- درک اطلاعات صریح متن شنیداری
- تفکر، بحث، گفتگو و اظهار نظر در مورد مطالب متن شنیداری

سخن گفتن

- استفاده از لحن و آهنگ مناسب
- به کارگیری گونه‌های مختلف زبان
- انسجام و انتظام در رساندن پیام
- سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب
- سخن گفتن در مقابل جمع
- درک پیام دیداری و سخن گفتن درباره آن
- قصه‌گویی
- شعر خوانی در مقابل جمع

خواندن

- توانایی خواندن متن، متناسب با محتوای آن
- خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب
- درک و تفسیر اطلاعات متن
- آشنایی با حروف ربط عاطفی، سببی و تقابلی به عنوان ابزارهای زبانی انسجام

متن

- آشنایی با علائم و نشانه‌های ساختار بلاغی، شامل روش‌ها و فهرست‌ها با تکیه

بر زمان

- آشنایی با دانش زبانی در پهنه دیدن، شنیدن و سخن گفتن

نوشتن

- توسعه توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری
- گسترش به کارگیری نشانه‌های نگارشی
- زیبا و خوانانویسی
- آشنایی با اجزای جمله موضوع در بند
- توانایی انتخاب عنوان موضوع نگارش
- توانایی تولید یک نوشته منسجم با رعایت اجزای آن (انشانویسی)
- توانایی نوشتن خاطره، گزارش، داستان، شرح حال و تحقیق.

اهداف برنامه درسی فارسی در پایه پنجم ابتدایی

اهداف برنامه درسی فارسی پنجم ابتدایی بر بنیاد عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی به شرح زیر است:

تفکر و تعقل: (تأمل، استدلال، استنباط، تجزیه و تحلیل، توجه، تدبیر، نقد، کشف، درک، حکمت، خلاقیت، پژوهش)

- تفکر و کنجکاوای در خلقت جهان و قدرت خدا و درک زیبایی‌های آفرینش
- تشخیص تضادها، شباهت‌ها و تفاوت‌های واژه‌ها
- استدلال منطقی از طریق رعایت انسجام در سخن گفتن و نوشتن
- استدلال منطقی از طریق درک انسجام پیام شنیداری و خوانداری
- نظم فکری و درست اندیشیدن با ارائه طبقه‌بندی مفاهیم بر مبنای فرایندهای علمی و منطقی

- توانایی تحلیل نوشته‌ها و گفته‌ها با استفاده از روش قضاوت عملکرد
- توانایی تخیل خلاقانه با استفاده از روش بدیعه‌پردازی
- توانایی تمیز و تشخیص پدیده‌های دیداری و شنیداری.
- ایمان، باور و علائق: (پذیرش، تعبد و التزام قلبی)
- تأمل در خصوص نیازهای عاطفی و معنوی خویش
- باور به هدفدار بودن جهان هستی
- نگرش مثبت به مسائل اعتقادی، فرهنگی - تربیتی، ملی، هنری و اجتماعی
- ارج‌گذاری به احساسات و عواطف و افکار دیگران
- بیان مناسب و مؤثر احساسات، عواطف و افکار خود
- ایجاد باور نسبت به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی

- علاقه به مطالعه نوشته‌ها و قصه‌های ساده و مناسب
- علاقه به جنبه‌های زیبایی سخن در گفتار و نوشتار
- نگرش مثبت به مشارکت در جمع و همکاری با گروه.
- علم : (کسب معرفت، شناخت، بصیرت و آگاهی)
- شناخت علایق و استعداد خویش در عرصه ادبیات فارسی
- گسترش آشنایی با موضوع‌ها و مفاهیم اعتقادی، ملی، فرهنگی – تربیتی، هنری، اجتماعی و علمی
- شناخت نشانه‌ها و معانی مناسب
- تعمیق آشنایی با ساختار زبان فارسی معیار
- آشنایی با ساختار نظم و نثر و نمونه‌های آن
- آشنایی با انواع پاره مهارت‌های خوانداری و نگارشی
- آشنایی مختصر با جلوه‌های هنری زبان
- آشنایی با شیوه‌های خواندن و نوشتن
- آشنایی با شیوه‌های تفکر و پژوهش
- آشنایی با شیوه‌های نگاه کردن، گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن
- شناخت علائم صوری انسجام گزاره‌های متن
- شناخت برخی از چهره‌های علمی
- آشنایی با اهمیت مطالعه و کتاب‌خوانی.
- اخلاق : (تزکیه، عاطفه، رشد ملکات نفسانی)
- علاقه به انجام کارهای خوب گروهی و کسب مهارت‌های اجتماعی
- کسب مهارت‌های مقدماتی حوزه ارتباطات و اطلاعات مهارت‌های زبان‌آموزی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در مهارت‌های زبانی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در رفتارهای فردی و اجتماعی
- توجه به ارزش‌های اخلاقی

- رعایت الگوی اخلاقی بزرگان دین.
- عمل: (کار، تلاش، اطاعت، عبادت، مجاهدت، کارآفرینی، مهارت و...)
- مشارکت در کارهای گروهی
- خوانش متون همراه با لذت بردن از اشعار و محتوا
- کسب مهارت در چهار عرصه خواندن، نوشتن، دیدن و شنیدن
- پایبندی به ارزش‌های دینی - اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی در گفتار و نوشتار
- کار و تلاش با روحیه وطن‌دوستی و دفاع از میهن
- توانایی در عمل به آموزه‌های فرهنگی و ادبی مبتنی بر هنجارهای ایرانی-اسلامی

- احترام عملی به مفاخر فرهنگی و ادبی

- نوشتن متن‌های مناسب

- خوب سخن گفتن در جمع بر اساس درک متقابل.

حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی در برنامه درسی ملی: این حوزه شامل دو بخش زبان و ادبیات است. زبان فرایندی است که از درک و دریافت مفاهیم سخن آغاز می‌شود و به تولید کلام معنادار می‌انجامد. ادبیات، تولیدی مرکب و چند سطحی است که واج (صدا)، واژه، معنا، نحو، سطح و جنبه هنری را نیز شامل می‌شود. کارکرد هنری زبان در قالب ادبیات ظاهر می‌شود.

ضرورت و کارکرد حوزه: زبان و ادبیات فارسی، رمز هویت ملی و سبب پیوستگی و وحدت همه اقوام ایرانی و گنجینه گران‌ارجی است که گذشته را به حال و آینده پیوند می‌دهد. در این حوزه زبان‌آموزان با پیکره نظام‌مند و عناصر سازه‌ای زبان به گونه‌ای روشمند و علمی آشنا می‌شوند و توانایی خلق و نگارش و آفرینش در این حوزه را کسب می‌کنند.

زبان فارسی در سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش: در فصل اول سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش با عنوان «بیانیه ارزش‌ها» در بند ۲۱ به صراحت بر «تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک» اشاره شده است.

محتوا : در تدوین ساختار کتاب فارسی پنجم «نگرش شبکه‌ای» جایگاه ویژه‌ای دارد. در این نگرش همه اجزا و عناصر سازنده درس‌ها در یک فصل به یکدیگر پیوسته‌اند. این ویژگی به ذهن دانش‌آموز جهت می‌دهد و درک و دریافت را آسان می‌سازد. با توجه به اهداف تعیین شده در راستای راهبردهای آموزشی زبان آموزی، فارسی پنجم نیز در دو کتاب خوانداری و نوشتاری طراحی شده است.

کتاب فارسی پنجم با شش فصل و هفده درس در شکلی علمی و هدفمند، به تقویت همه‌جانبه مهارت‌های زبانی پرداخته است. در ادامه، ساختار کتاب درسی به تفصیل در قالب جدول ارائه شده است.

سازه‌های هر درس کتاب فارسی پنجم

۱- چینش سازه‌های هر درس فارسی خوانداری :

– متن درس (شعر/ نثر)

– درست و نادرست

– درک مطلب

– واژه آموزی / دانش زبانی

– تصویرخوانی و صندلی صمیمیت

– شعر خوانی و صندلی صمیمیت

– نمایش

– حکایت / مثل

فعالیت‌های قلمرو سواد خوانداری :

■ متن درس

■ شعرهای بخوان و حفظ کن

■ متن‌های بخوان و بیندیش

■ متن‌های مثل و حکایت

■ فعالیت‌های پهنه سواد ادراکی :

■ درست و نادرست در انتهای درس

■ درک مطلب در انتهای درس

■ درک و دریافت در انتهای بخوان و بیندیش

■ خوانش و فهم در پایان بخوان و حفظ کن

■ واژه‌آموزی

پرسش‌های درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت، با رعایت سطوح یادگیری از ساده به پیشرفته تنظیم شده است. در سازماندهی پرسش‌ها فرایند زیر مورد نظر بوده است :

■ دریافت داده‌های آشکار متن

■ درک و استنباط محتوا

■ تلفیق یافته‌ها و اطلاعات متن

■ تفسیر و تحلیل یافته‌ها و اطلاعات متن

قلمرو دانش‌های زبانی : واژه‌آموزی، واژه‌سازی و مباحث زبانی : در این بخش، دانش‌آموزان با فرایند واژه‌آموزی و راه‌های واژه‌سازی در زبان فارسی آشنا می‌شوند؛ در پی آن، دامنه واژگانی آنها منظم و غنی‌تر می‌شود و گسترش می‌یابد. گسترش واژگان دانش‌آموز، در درک خوانداری و شنیداری، درست سخن گفتن و رهوار نوشتن، تأثیر آشکاری دارد.

در مباحث زبانی، به موضوع‌هایی پرداخته‌ایم که فراگیری آنها برای شناخت بهتر زبان فارسی، اهمیت دارد و توجه بیشتر به آنها، ضروری است. برجسته‌سازی ظرفیت موسیقایی و آهنگ کلام و لحن در خوانش متن به رشد و پرورش هوش موسیقایی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

۲- چیش سازه‌های هر درس در کتاب فارسی نوشتاری پنجم

فَعَالیت‌ها و تجربه‌های یاددهی - یادگیری در کتاب نوشتاری، با چهار عنوان (املا و واژه‌آموزی، درک متن، نگارش) (تصویرنویسی و انشا) و (هنر و سرگرمی) سازماندهی شده است که از این میان، فَعَالیت هنر و سرگرمی، تنها در پایان فصل‌ها می‌آیند، به همین سبب باید در این صفحه، فَعَالیت‌ها به گونه‌ای طَرّاحی و تنظیم گردند که یادآور آموخته‌ها و مرور آموزه‌های فصل باشند.

- املا و واژه‌آموزی: پرسش‌های این بخش، به تمرین و تثبیت یادگیری املا، واژه‌آموزی و شناخت و کاربست کلمات می‌پردازد.

- درک متن: این بخش با هدف پرورش سواد ادراکی دانش‌آموزان، تدوین و طَرّاحی شده است. به همین سبب، تقویت توانایی تشخیص اطلاعات آشکار متن، درک، تحلیل و تفسیر اطلاعات از مقاصد این فَعَالیت‌هاست.

- نگارش: نخست به تقویت سواد بصری می‌پردازد و به تعمیق تجربه‌های یادگیری در این زمینه، توجّه دارد و در پی آن، نوشتن و آفرینش نوشتاری، اصلی‌ترین موضوع این قسمت است. سه نکته مهمی که در تولید نوشتاری دانش‌آموزان باید رعایت گردد، عبارت‌اند از:

■ انتخاب و تشخیص موضوع

■ محدود کردن دامنه موضوع

■ پرورش موضوع

در بخش نگارش به انواع تولید متن در قالب گزارش نویسی، شرح حال نویسی، خلاصه نویسی و تحقیق نیز پرداخته شده است.

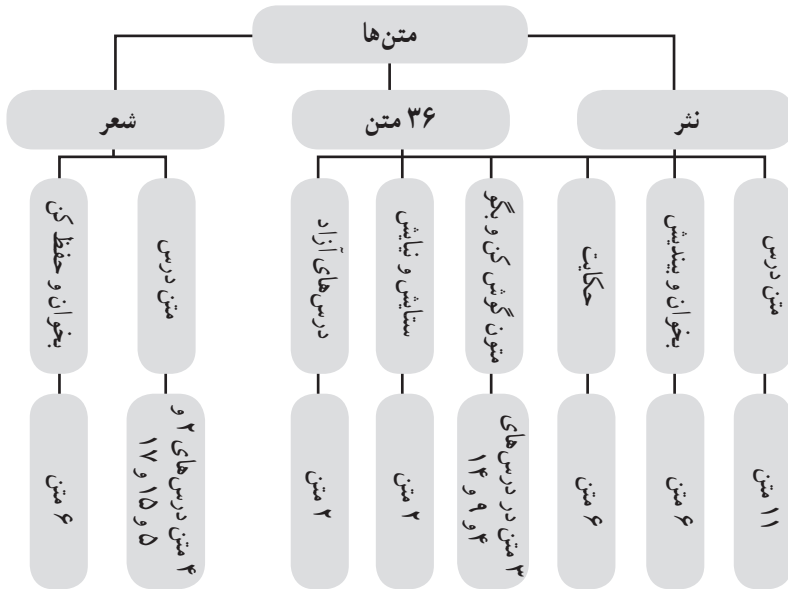
- هنر و سرگرمی (فقط پایان فصل‌ها)، دو نوع فَعَالیت را با موضوع‌های خوش‌نویسی، جدول و بازی با کلمات، در خود دارد. این بخش، جمع‌بندی، بازخوانی و بازآموزی درس‌های فصل است.

نمای ساختار و محتوای کتاب فارسی (خوانداری) پنجم ابتدایی ■

فصل ۱ آفرینش	فصل ۲ دانایی و هوشیاری	فصل ۳ ایران من	فصل ۴ نام آوران	فصل ۵ راه زندگی	فصل ۶ علم و عمل
ستایش درس ۱: تماشاخانه	درس ۳: رازی وساخت بیمارستان	درس ۶: سرود ملی	درس ۹: نام آوران دیروز، امروز، فردا	درس ۱۳: روزی که باران می بارید	درس ۱۶: وقتی بوعلی کودک بود
بخوان و حفظ کن: رقص باد و خنده گل	بخوان و حفظ کن: خرد رهنمای خرد دلگشای	بخوان و حفظ کن: ای ایران	بخوان و حفظ کن: سرای امید	بخوان و حفظ کن: بال در بال پرستوها	بخوان و حفظ کن: چشمه و سنگ
درس ۲: فضل خدا	درس ۴: بازرگان و پسران	درس ۷: آزاد (فرهنگ بومی ۱)	درس ۱۰: نام نیکو	درس ۱۴: شجاعت	درس ۱۷: کار و تلاش
بخوان و بیندیش: راز گل سرخ	درس ۵: چنار و کدوین	درس ۸: دفاع از میهن	درس ۱۱: نقش خردمندان	درس ۱۵: کاجستان	بخوان و بیندیش: همه چیز را همگان دانند
حکایت درخت گردکان	بخوان و بیندیش: گلدان خالی	بخوان و بیندیش: آوازی برای وطن	درس ۱۲: آزاد (فرهنگ بومی ۲)	بخوان و بیندیش: زیر آسمان بزرگ	حکایت: جوان و راهزن
	حکایت: زیرکی	حکایت: وطن دوستی	بخوان و بیندیش: فردوسی، فرزند ایران	حکایت: حکمت	نیایش
			حکایت: بوعلی و بانگ گاو		

■ نمای ساختار و محتوای کتاب فارسی (نوشتاری) پنجم ابتدایی

نمای آماری متن‌های کتاب فارسی خوانداری و شنیداری پنجم

پایان هر فصل	بخش سوم	بخش دوم	بخش اول	کتاب فارسی نوشتاری
هنر و سرگرمی	فعالیت نگارش	فعالیت‌های درک متن	فعالیت‌های املائی، دانش‌زبانی و واژه‌آموزی	
هدف: یادآوری و مرور آموخته‌ها	هدف: پرورش توانایی آفرینش نوشتاری	هدف: تقویت سواد ادراکی	هدف: سنجش درست‌نویسی و آموزه‌های زبانی	

عناصر سازه‌ای کتاب فارسی پنجم

«متن درس»، «درست و نادرست»، «دانش زبانی»، «درک متن»، «درک و دریافت» و «خوانش و فهم».

الف) خواندن/ خوانش (مهارت‌های خوانداری): خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دوره ابتدایی به طور خاص مورد توجه است. اولین سطح خواندن روخوانی است. روخوانی نیز خود سطوحی دارد که گام اول آن خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی در روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن پرداخته می‌شود، اما توجه به لحن و آهنگ آن مغفول می‌ماند. خواندن زیبا مانند دمیدن روح بر پیکره بی‌جان متن است. در صورتی که متن با لحن مناسب خوانده نشود، زنده نیست و برای دانش‌آموزان جذابیتی نخواهد داشت.

سطح دوم خواندن، درک متن است که در یک فرایند گام به گام، این مهارت در دانش‌آموزان تقویت می‌شود. گام‌های فرایند درک خوانداری از طریق مراحل زیر طی می‌گردد. البته نیازی به آموختن این سطوح به دانش‌آموزان نیست و این مطالب ویژه معلمان می‌باشد.

■ تقویت تمرکز خوانداری و ایجاد عادت صامت خوانی.

■ سطح ۱: دیده، خوانده و شنیده گویی (درک اولیه)

■ سطح ۲: معنایابی (استنباط)

■ سطح ۳: برهم نهی (تلفیق)

■ سطح ۴: معنا سازی (تفسیر)

برای درک بیشتر مفاهیم یاد شده، هر یک را با نمونه، توضیح می‌دهیم:

درک اولیه: درک در لغت به معنای دریافتن، بی‌بردن و دریافت است (فرهنگ

معین). خواست ما از درک اولیه، دریافت دانش و خبرهایی است که آشکارا در متن

بیان شده است. مقصود از «دیده و شنیده گویی» بازگفتن آن چیزهایی است که در متن

دیده‌ایم یا از متن شنیده‌ایم؛ یعنی بیان دیده‌ها و شنیده‌ها، بی‌کم‌وکاست؛ مثلاً در درس آمده است «بوعلی یک دانشمند ایرانی است»، و از خواننده پرسیده می‌شود «بوعلی اهل کدام کشور است؟». خواننده، اگر هنگام خواندن متن، اندکی تمرکز خوانداری داشته باشد، می‌تواند به سؤال پاسخ دهد، در این صورت می‌گوییم او دانش آشکار و دیده شده متن را درک کرده است.

استنباط : استنباط در لغت به معنای درآوردن، بیرون کشیدن، دریافت معنی و مفهوم بر اثر تیزهوشی و استخراج حقایق است (فرهنگ معین). این گام، از درک اطلاعات آشکار متن، یک قدم فراتر می‌رود. خواست ما از رسیدن به استنباط، درک مطالبی است که به طور آشکار در متن بیان نشده است، بلکه خواننده با توجه به نشانه‌ها و سرنخ‌هایی که در متن آمده است و دانسته‌های پیشین خود درباره جهان پیرامونش، می‌تواند بفهمد. برای نمونه، وقتی در متن آمده است «صدای خش‌خش برگ‌ها در زیر پایش شنیده می‌شد...»، و از خواننده پرسیده می‌شود «داستان متن در چه فصلی اتفاق افتاده است؟». در اینجا کلمه پاییز، آشکارا در متن نیامده است و خواننده با توجه به صدای خش‌خش برگ‌ها و با توجه به شناختی که از پیش نسبت به فصل پاییز دارد، می‌تواند به معنا و مقصود پرسنده و استنباط از متن برسد. این گونه سؤال‌ها ابتدایی‌ترین سطح درک است اما در سطوح پیشرفته‌تر سؤال‌های ادراکی دشوارتر می‌شود و به دقت و دانش پیشین بیشتری نیاز دارد.

تلفیق : تلفیق در واژه به معنای با هم آوردن، به هم بستن، مرتب کردن، آراستن و برهم نهادن است (فرهنگ معین). منظور از این سطح، کنار هم گذاشتن و برهم نهادن همه اطلاعات متن و نتیجه‌گیری کردن است. بهترین مثال برای سؤال‌های تلفیق اطلاعات متن، درک سیر رویدادهای متن است. وقتی خواننده متنی را می‌خواند، باید رخداد‌های آن را به خاطر بسپارد، در این صورت می‌تواند مطالب را با هم تلفیق کند. برای سنجش این موضوع، رویدادهای متن به صورت به هم ریخته به خواننده داده می‌شود و از او خواسته می‌شود طبق ترتیب رویدادهای متن، جمله‌ها را شماره‌گذاری کند. گونه دیگر از پرسش‌های این سطح به این صورت است که مثلاً در متن یک داستان، دو شخصیت

وجود دارد که از خواننده خواسته می‌شود، دو شخصیت را با هم مقایسه کند.

تفسیر: تفسیر در لغت به معنای هویدا کردن، شرح و گزارش کردن و بیان حقیقت معنا و مراد است (فرهنگ معین). این مرحله، در حقیقت، ترکیبی از سطح ۲ و ۳ (تلفیق اطلاعات متن با استنباط) است. در واقع خواننده به این توانایی می‌رسد که تمام اطلاعات و یافته‌ها از متن را با هم تلفیق کند، سپس آنها را با دانش پیشین خود درباره جهان پیرامونش، درآمیزد و بدین‌سان، به جمع‌بندی آموخته‌ها برسد، تا در پی آن معنای تازه‌ای از جهان متن خوانده شده، بر حسب توانایی ادراکی خویش بسازد.

توجه: سؤال‌های استنباطی، تلفیقی و تفسیری انعطاف بیشتری دارند و هر دانش‌آموز به فراخور درک و دریافت خود می‌تواند پاسخ صحیح دهد، اما به این معنی نیست که به تعداد دانش‌آموزان پاسخ وجود دارد.

تحقیقات حاکی از آن است که بسیاری از دانش‌آموزان از مهارت روخوانی برخوردارند و متن را با صدای بلند، روان و صحیح می‌خوانند، اما در بازیابی اطلاعات متن و تعبیر و تلفیق مطالب، عملکرد ضعیفی دارند. پیامد این درک ضعیف متن، در تمامی دروس، نمود خواهد یافت. دانش‌آموز، مسئله ریاضی را می‌خواند، اما درک نمی‌کند که مسئله از او چه خواسته است؛ از این‌رو، در حل آن، دچار مشکل می‌شود. یا هنگامی که دانش‌آموز نمی‌تواند مطالب مطرح شده در کتاب درسی علوم را درک کند، آنها را حفظ می‌کند؛ بنابراین اندکی پس از امتحان، مطالب حفظ شده را فراموش خواهد کرد. این امر موجب می‌گردد که دانش‌آموز از همان دوره ابتدایی عادت کند که فقط به مهارت کسب دانش، آن هم به صورت سطحی، بسنده کند و به مهارت اندیشیدن دست نیابد. از سوی دیگر، زمانی که اندیشیدن و خلاقیت در امر یادگیری، نادیده گرفته شود، این فرایند به تدریج خسته‌کننده و کسالت‌آور خواهد شد. درحالی که اگر دانش‌آموزان بتوانند انواع متون را به صورت هدفمند و همراه با درک و آگاهی بخوانند، از کسب دانش، فراتر خواهند رفت و یادگیری برای آنها، پویا و لذت‌بخش خواهد شد و توانایی استدلال و تولید علم را کسب خواهند کرد.

نتایج آزمون بین‌المللی سواد خواندن (پرلز) نشان می‌دهد دانش‌آموزان ایران

در درک متن، عملکرد بسیار ضعیفی دارند. دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی در سه دوره آزمون سوادخواندن ۲۰۰۱، ۲۰۰۶، و ۲۰۱۱ شرکت کرده‌اند. جایگاه ایران در پرلز ۲۰۰۱ میان ۳۵ کشور شرکت‌کننده، رتبه ۳۲، در پرلز ۲۰۰۶ میان ۴۵ نظام آموزشی جهان، رتبه ۴۰ است و در پرلز ۲۰۱۱ میان ۴۶ نظام آموزشی جهان، رتبه ۳۹ بوده است. چنان که ملاحظه می‌گردد، عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در آزمون پرلز قابل قبول و مطلوب نیست.

کتاب فارسی پنجم برای تقویت توانایی ادراکی زبان‌آموزان، نگاه ویژه‌ای به درک متن دارد. در پایان هر درس، فعالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به آموزش درک متن می‌پردازد. همچنین صامت خوانی متن‌های «بخوان و بیندیش» و پاسخ به سؤال‌های «درک و دریافت» در انتهای آنها، به ایجاد عادت صامت خوانی و تقویت تمرکز خوانداری، کمک ویژه‌ای می‌کند. در انتهای هر متن شعر نیز سؤالات «خوانش و فهم» آمده است. موضوع درک متن در یک فرایند گام به گام، طراحی شده است و سازماندهی عناصر کتاب بر نظمی استوار است. سؤال‌های «درست و نادرست»، «درک مطلب»، «درک و دریافت» و «خوانش و فهم» با توجه به سطوح درک متن، طراحی شده‌اند.

افزون بر این، صفحه فعالیت‌های درک متن کتاب مهارت‌های نوشتاری، به آموزش سواد ادراکی، اختصاص دارد. در آن بخش نیز سؤال‌هایی از متن «بخوان و بیندیش»، طراحی شده که در راستای پیمودن مراحل آموزش درک خوانداری، سازماندهی شده است. تلفیق مثل با حکایت نیز از نقاط قوت این فعالیت‌ها می‌باشد. بهره‌گیری گسترده از «مثل»، از ویژگی‌های این کتاب است که اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- آشنایی با مَثَل یا ضرب المثل
- درک معانی و مقصود مَثَل ها
- کاربرد مَثَل در گفتار
- بهره گیری از مَثَل در نوشتار
- پرورش تفکر و خلاقیت های ذهنی به کمک مَثَل
- مختصر و مفید گویی (رعایت اصل اقتصاد زبانی) از طریق بهره گیری از مَثَل
- تلاش برای کشف روابط محتوایی متن با مَثَل
- تقویت حافظه زبانی.
- کمک به زایش ذهن و بارورسازی زبان.

■ جدول مهارت خواندن

تفسیر اطلاعات متن	استنباط	درک اطلاعات آشکار	خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب	توانایی خواندن متن متناسب با محتوای آن	فعالیت‌ها
	✓	✓	✓	✓	روخوانی متن درس
		✓	✓	✓	بخوان و حفظ کن
✓	✓	✓			بخوان و بیندیش
	✓	✓	✓	✓	روان خوانی
✓	✓	✓			درست و نادرست
✓	✓	✓			درک مطلب
✓	✓	✓			درک و دریافت
✓	✓	✓			فعالیت‌های درک متن کتاب نوشتاری
✓	✓	✓			واژه‌آموزی
✓	✓	✓			دانش زبانی

ب) واژه‌آموزی: این بخش، با هدف گسترش و تقویت دامنه واژگان پایه دانش‌آموزان و آشنایی آنان با شیوه‌های واژه‌سازی در زبان فارسی معیار، سازماندهی شد. این کار به رشد توانایی‌های زبانی کمک می‌کند. گسترش دامنه واژگانی دانش‌آموزان، در درک خوانداری و شنیداری و نیز در مهارت سخن گفتن و نوشتن، نمود می‌یابد. در این بخش ارائه مطالب از آسان به مشکل و با توجه به بسامد فرایند واژه‌سازی است.

واژه آموزشی کتاب فارسی پنجم		
کلمات مخالف	تماشاخانه	درس اول
واژه + گر واژه + گار	رازی و ساخت بیمارستان	درس سوم
واژه + بن	چنار و کدوبن	درس پنجم
واژه + دوست	دفاع از میهن	درس هشتم
واژه + آمیز/ واژه + انگیز	نام نیکو	درس دهم
واژه + نویس	روزی که باران می‌بارید	درس سیزدهم
معنای «چون» و «چو» در جمله	کاجستان	درس پانزدهم
ترتیب واژه‌ها در جمله و شعر	کار و تلاش	درس هفدهم

پ) گوش کن و بگو:

■ مهارت گوش دادن و تربیت سواد شنیداری

درک شنیداری، پیش‌نیاز درک خوانداری است، به همین سبب، لازم است در دوره ابتدایی مورد توجه ویژه قرار گیرد. در کتاب فارسی سوم، فعالیت «گوش کن و بگو» از درس یازدهم، برای پرورش تمرکز شنیداری و درک پیام اصلی و دقت در

جزئیات متن طرّاحی شد؛ اما در فارسی چهارم از درس اول فعالیت‌هایی طرّاحی شده است که موجب تقویت تمرکز و درک شنیداری دانش‌آموزان می‌شود. این فعالیت‌ها سبب می‌شود مهارت شنیداری در یک فرایند سنجیده، به دانش‌آموزان آموزش داده شود. این فرایند به صورت درهم تنیده با دیگر مهارت‌ها در پایه پنجم به صورت توسعه یافته، تقویت می‌شود.

پرورش و تقویت «سواد شنیداری»، اصلی‌ترین هدف این بخش است. مقصود ما از سواد شنیداری، دریافت و کسب دانش و اطلاعات از راه گوش دادن هدفمند است؛ آگاهی‌هایی که از راه دریچه‌های گوش و توانایی خوب گوش دادن، حاصل می‌شود.

سواد شنیداری هم مانند دیگر مهارت‌ها، به پرورش و مراقبت نیاز دارد. به همین سبب، ما از واژه «تربیت» در اینجا بهره گرفته‌ایم؛ یعنی مهارت خوب گوش دادن و از راه گوش، ذهن و زبان را پروردن، گام‌ها و مراحل دارد تا مبتنی بر برنامه و اهداف زبان‌آموزی تربیت گردد و به رشد مؤثری برسد. اگر تربیت شنیداری، درست اتفاق بیفتد؛ درک شنیداری هم در پی آن، حاصل خواهد شد.

فرایند مهارت گوش دادن فعال و رسیدن به ادراک شنیداری عبارت‌اند

از:

■ **گام اول: تمرکز شنیداری:** دانش‌آموزان با تمرکز کافی به متن شنیداری

گوش بدهند.

■ **گام دوم: درک شنیداری:** اطلاعات آشکار متن شنیداری را درک کنند.

■ **گام سوم: تشخیص و یادسپاری:** سیر رویدادهای متن شنیداری را

تشخیص دهند و به یاد بسپارند.

■ **گام چهارم: برهم نهی یا تلفیق:** اطلاعات متن شنیداری را تلفیق کنند.

■ **گام پنجم: کشف و معنا سازی:** اطلاعات متن شنیداری را تفسیر کنند.

در اجرای این فعالیت‌ها، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آنها با دقت گوش می‌کنند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند. دانش‌آموزان نباید متن یاد شده را قبلاً دیده یا شنیده باشند. به همین سبب، این متن‌ها در کتاب درسی نیامده

است. معلمان گرامی لازم است توجه داشته باشند که اگر کلاس آنها کارافزارهای پخش متن شنیداری را ندارد یا لوح فشرده متن‌های شنیداری دریافت نشده، این فعالیت را رها نکنند. خودشان متن را بخوانند یا یکی از دانش‌آموزان که در خواندن، تسلط کافی دارد، متن را بخواند. متن‌های شنیداری در پیوست انتهای کتاب راهنمای معلم ارائه شده است.

در انجام فعالیت‌ها، لازم است دانش‌آموزان با دقت به متن شنیداری گوش فرادهند. این کار، حافظه شنیداری آنان را رشد می‌دهد و قدرت تصویرسازی‌های ذهنی دانش‌آموزان را می‌پروراند. پس از این پویه‌های ذهنی، می‌توانند به پرسش‌های مربوط به آن متن، پاسخ دهند.

قصه‌های گوش کن و بگو	
قصه کرم شب تاب - بازنویسی از کتاب کلیله و دمنه	درس چهارم
قصه پرواز روباه - نوشته فرهاد حسن زاده	درس نهم
قصه صدای سگه - نوشته محمد میرکیانی	درس چهاردهم

■ نمایه مهارت گوش دادن

فعالیت‌ها	اهداف	افزایش	تقویت	درک	استنباط	تلفیق و	بیان نتیجه	بحث و گفتگو
↓	↑	تمرکز بر لحن کلام در متون شنیداری	توجه به لحن کلام متناسب با بافت	اطلاعات آشکار متن شنیداری	متن شنیداری	تفسیر اطلاعات متن شنیداری	دریافت شده از متن شنیداری	و اظهار نظر در مورد مطالب متن شنیداری
	گوش کن و بگو	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	تصویرخوانی و صندلی صمیمیت	✓	✓	✓			✓	
	روخوانی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ت) «تصویر خوانی و صندلی صمیمیت» و «شعر خوانی و صندلی صمیمیت» و «نمایش»:

■ مهارت سخن گفتن: توانایی خوب سخن گفتن، عامل مهمی در رشد و شکوفایی فکری به شمار می‌آید. از این رو، نیکو گفتاری و پرورش فن بیان، در فرهنگ و آموزه‌های ما بسیار با اهمیت است. خداوند، در قرآن مجید می‌فرماید:

«قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... به بندگانم بگو که سخن بهتر را به زبان آورند... (سوره اسرا، آیه ۵۳)»

آموزش سخن گفتن و پرورش «فن بیان» با برنامه‌ای مشخص از کتاب فارسی سوم ابتدایی، آغاز گردید. فعالیت‌های فارسی چهارم در تکمیل مهارت سخن گفتن،

طراحی ویژه‌ای داشت و اکنون در پایه پنجم همین مهارت، تداوم و توسعه می‌یابد. در فارسی سوم آموزش با فعالیت تصویری «نگاه کن و بگو» آغاز می‌شود. تصاویر به گونه‌ای انتخاب شده بودند که به کمک آنها موضوع در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی شود و منسجم سخن بگوید. در اواسط کتاب، فعالیت «صندلی صمیمیت» جایگزین «نگاه کن و بگو» شده بود و در واقع آموزش سخن گفتن، یک گام ارتقا را نشان می‌داد و دانش‌آموز باید تنها با یک موضوع، بدون ارائه تصویر، سخن بگوید. این فعالیت، سخن گفتن منسجم و پیوسته به موضوع را آموزش می‌دهد و تمرینی برای سخن گفتن مناسب در برابر جمع و پرورش فن بیان در کودکان است. اندیشیده و با نظم و ترتیب سخن گفتن، پیش درآمد درست نویسی و نوشته خلاق است.

در کتاب فارسی چهارم، فعالیت صندلی صمیمیت با دو عنوان «تصویرخوانی و صندلی صمیمیت» و «قصه‌گویی و صندلی صمیمیت» به چشم می‌خورد. در کتاب فارسی پنجم فعالیت‌های «تصویرخوانی و صندلی صمیمیت» و «شعر خوانی و صندلی صمیمیت» در راستای تقویت مهارت سخن گفتن طراحی شده است. در این بخش، منسجم سخن گفتن، صحبت کردن در مقابل جمع و متناسب با بافت و مخاطب سخن گفتن، آموزش داده می‌شود. فعالیت‌ها در این بخش به گونه‌ای طراحی شده است که دانش‌آموز بتواند ابتدا مطالب را در ذهن خود طبقه‌بندی و بعد صحبت کند.

تصویرخوانی و صندلی صمیمیت	شعر خوانی و صندلی صمیمیت
درس یک	درس دو
درس سیزده	درس شش
درس شانزده	درس یازده

■ نمایه مهارت سخن گفتن

قصه‌گویی	درک پیام دیداری و سخن گفتن درباره آن	سخن گفتن در مقابل جمع	سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب	انسجام و انتظام در رساندن پیام	به‌کارگیری گونه‌های مختلف زبان	استفاده از لحن و آهنگ مناسب	اهداف	فعالیت‌ها
✓	✓	✓	✓	✓	✓		تصویرخوانی و سندلی صمیمیت	

■ نمایه مهارت خوب دیدن (مشاهده)

درک پیام دیداری	توجه به رفتارهای غیرکلامی در انتقال پیام	افزایش قدرت استنتاج بصری	تمرکز و افزایش دقت بصری	تشخیص و تمیز نمادهای دیداری زبان	اهداف	فعالیت‌ها
			✓	✓	روخوانی	
✓	✓	✓	✓		تصویرخوانی و سندلی صمیمیت	
✓	✓	✓	✓		شعر خوانی و سندلی صمیمیت	
✓	✓	✓	✓		نمایش	

ث) دانش‌زبانی

شماره درس	نام درس	موضوع
درس دوم	فضل خدا	لحن و آهنگ
درس چهارم	بازرگان و پسران	خوب گوش دادن
درس ششم	سرود ملی	اهمیت زبان فارسی
درس نهم	نام آوران دیروز، امروز، فردا	فضاسازی در سخن
درس یازدهم	نقش خردمندان	کاربرد واژه
درس چهاردهم	شجاعت	گسترش واژه
درس شانزدهم	وقتی بوعلی کودک بود	خوب دیدن

ج) «املا و واژه‌آموزی»، «املا و دانش‌زبانی»، «درک متن» و «نگارش»
در کتاب نوشتاری

نوشتن ز گفتن، مهم‌تر شناس به‌گاه نوشتن، به‌جای آر، هوش

نوشتن: یکی از راه‌های انتقال اندیشه و احساس، نوشتن است. در بیت بالا «مسعود سعد سلمان»، نوشته را از سخن گفتن برتر دانسته است، اما تأکید می‌کند که هنگام نوشتن باید از هوش و خرد بهره بگیریم. نوشتن در عین حال که پیچیده‌ترین مهارت زبان‌آموزی است، شیرین‌ترین آن نیز می‌باشد.

پس از تولید شفاهی زبان که فرصت آن در کتاب خوانداری برای دانش‌آموزان فراهم شده، تولید کتبی در قالب فعالیت‌های املائی، درک متن و نگارش در کتاب نوشتاری صورت می‌گیرد. در بخش نگارش در پایه پنجم، موضوع‌های زیر، آمده است:

– تصویرنویسی،

– آموزش شرح حال نویسی،

– خلاصه نویسی،

- تبدیل نظم به نثر،
- تحقیق و تحقیقی نویسی،
- گزارش نویسی.

دانش‌آموزان در سال قبل بند نویسی را فراگرفتند و در نگارش متن خود، از آن استفاده می‌کنند. درک متن خوانداری و نوشتاری هم به بهبود سواد خوانداری و توسعه مهارت درک متن می‌انجامد. فعالیت‌های املائی نیز به تقویت مهارت املانویسی در کنار املائی تفریری کمک می‌کنند.

مهارت نوشتن به نویسنده، امکان می‌دهد تا پس از تفکر و تأمل، نوشته‌های خود را بازنگاری و ویرایش کند. نویسنده هرچه در به کارگیری هنجارهای نگارشی تواناتر باشد، منسجم‌تر خواهد نوشت.

نوشتن سطوحی دارد، املا یکی از سطوح مقدماتی آن است. املا خود شامل مراحل است که از آن جمله می‌توان به نوشتن درست نشانه‌ها، توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی به نوشتاری و توانایی خوانا و زیبانویسی اشاره کرد. رونویسی، غیرفعال است اما املا از آن پیچیده‌تر و با ارزش‌تر است.

سطح دیگر نوشتن، نگارش و انشا است، آموزش نگارش در پایه سوم ابتدایی با بندنویسی شروع شد و در فارسی چهارم با ساختار بند و گونه‌های بند (روایی و توصیفی) و آموزش نگارش، تداوم یافت. در فارسی پایه پنجم با تکیه به آن آموخته‌ها به توانایی نگارش و رسیدن به نوشتن خلاق بیشتر توجه داریم و آن چه مهم است، کمک به قدرت آفرینشگری و پرورش این توانایی است؛ از این رو، چیرگی ساختار نوشته و قالبی کردن ذهن از لغزش‌هایی است که آگاهانه از آن پرهیز شده است.

آموزش مهارت نوشتن و نوشتن خلاق به هدایت و نظارت علمی و آموزشی آموزگاران محترم، وابسته است. کاراترین راهبرد در پیشبرد سطح دانش‌آموزان در تقویت توانایی انشانویسی، ورزش‌های ذهنی - زبانی و تجربه‌های قلمی ساده آنان است. باید برای زایش ذهن و بارش مغزی، فرصت ایجاد کنیم و بگذاریم بچه‌ها بی‌دغدغه ساختار و قالب، بنویسند.

د) «تفکر»، یکی از مهارت‌های فرازبانی: در آموزش‌های نوین، بر پرورش تفکر و خردمندی و تعقل، بسیار تأکید نموده، از تقلید و تکرار مطالب، بدون درک صحیح آنها پرهیز می‌کنند.

حضرت علی (ع) در زمینه اهمیت درک، می‌فرماید: «ارزش درک و فهم مطالب به مراتب بهتر از تکرار و خواندن است».

علامه محمد تقی جعفری درباره نقش «تعقل» در تربیت اسلامی و اهمیت آن در قرآن کریم می‌گوید: «این ماده در قرآن مجید با عبارات گوناگون مؤکداً مورد تذکر قرار گرفته است. با کلمه «تفکر» در ۱۶ آیه، با کلمه «عقل» در ۴۹ آیه، با کلمه «لب» (به معنای عقل ناب و تعقل عمیق، در ۱۶ آیه».

به همین سبب، در اسلام روی تعقل و تفکر، بسیار تأکید شده، ساعتی تفکر، بالاتر از هفتاد سال عبادت به شمار رفته است.

استاد شهید مطهری اشاره می‌کند، علم افراد ممکن است دو گونه باشد، دانسته‌هایی که فرد حفظ کرده علم مسموع و دانسته‌هایی که حاصل تجربه و تحلیل فکری است، علم مطبوع.

برنامه آموزش زبان فارسی در دوره ابتدایی نیز به تفکر، خردمندی و بهره‌گیری از نیروی عقل در موقعیت‌های اجتماعی و شرایط زندگی به عنوان مهارت‌های فرازبانی، توجهی ویژه دارد و با همین رویکرد به تدوین محتوا پرداخته است؛ تا زمینه مناسب برای رشد این شایستگی در دانش‌آموزان فراهم آید.

معلمان باید در طراحی آموزشی خود به‌ویژه در درس فارسی، ترغیب دانش‌آموزان به تفکرمداری و دوری از حافظه محوری را مورد تأکید قرار داده، فعالیت‌های تفکر محور با رویکرد حل مسئله را در متن فعالیت آموزشی خود بگنجانند. هنگامی که از مهارت‌های زبانی با عناوین مختلف از جمله مهارت‌های اصلی، فرازبانی، پایه و چهارگانه سخن به میان می‌آید، ترتیب و توالی آنها عمدتاً به صورت گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن است.

اگرچه هم‌زمان با پیدایش شیوه‌های آموزش زبان و گسترش بحث‌های نظری،

مسائل گوناگون دیگری از قبیل ضرورت‌های محیطی، ارتباط فرهنگی، تعامل بین فرهنگی، جامعه‌شناسی زبان مقصد و غیره در مورد مهارت‌های چهارگانه مطرح می‌شود، ولی در ادبیات آموزش زبان، اصطلاح جدیدی برای آن ابداع نگردید. در آخرین دههٔ قرن گذشتهٔ میلادی، در متون تحقیقی آموزش زبان، از مهارت جدیدی با عنوان کلی مهارت پنجم «تفکر» سخن به میان آمد.

مهارت‌های چهارگانهٔ یادشدهٔ زبانی را می‌توان از زوایای مختلف دسته‌بندی نمود. این مهارت‌ها از دیدگاه نحوهٔ برقراری ارتباط به دو مهارت «کتبی» خواندن و نوشتن و مهارت «شفاهی» گوش دادن و سخن گفتن و از دید گنش دانش آموز به دو «مهارت تولیدی» (سخن گفتن و نوشتن) و «مهارت درکی» (گوش دادن و خواندن) تقسیم می‌شوند. از منظر تحلیل داده‌های زبانی، این دسته‌بندی به دو «مهارت پرده‌سازی» شنیدن و خواندن و «مهارت افزایشی» صحبت کردن و نوشتن و از زاویهٔ مسیر حرکت داده‌ها و نحوهٔ دریافت و ارسال پیام به دو «مهارت ورودی» گوش دادن و خواندن و «مهارت خروجی» سخن گفتن و نوشتن، قابل تقسیم می‌باشند.

کسب هر یک از مهارت‌های زبانی، توانایی‌های متناسب و متفاوتی را در زبان‌آموز ایجاد می‌کند. مهارت گوش دادن به زبان آموز در تقویت سواد شنیداری به منظور درک پیام گوینده، کمک می‌کند، مهارت سخن گفتن توانایی انتقال مقصود را پرورش می‌دهد، مهارت خواندن موجب توانایی زبان‌آموز در درک مطلب و استنباط پیام متن می‌گردد و مهارت نوشتن، توانایی زبان‌آموز را در انتقال پیام، در قالب نوشتار به دنبال دارد.

«در حال حاضر و در پی تغییر نگرش نسبت به زبان، برخی از متخصصان آموزشی، کسب صرف دانش زبانی را دیگر به معنای توانایی زبان‌آموز در برقراری

ارتباط کامل و موفق نمی‌دانند و به همین جهت علاوه بر مهارت‌های چهارگانه، لزوم کسب مهارت دیگری را نیز در فرایند آموزش زبان مورد تأکید قرار داده‌اند. از این مهارت تحت عنوان «مهارت پنجم» نام برده می‌شود، مهارت پنجم مقدماتی برای آمادگی زبان‌آموز و اعتماد به نفس بیشتر وی در جهت تولیدات شفاهی می‌باشد. اطلاق عنوان پنجم برای مهارت‌ها و توانایی‌های تفکرمدارانه، به معنای وجود مهارت‌های اول تا چهارم در آموزش زبان و اولویت‌های آنها بر اساس اعداد نیست. اطلاق عدد پنج به مهارت پنجم الزاماً به معنای کسب این مهارت پس از مهارت نوشتن نمی‌باشد. به طوری که این مهارت در جایگاهی پیش از مهارت‌های گوش دادن و سخن گفتن قرار می‌گیرد و مقدماتی بر مهارت نوشتن محسوب می‌شود. مهارت پنجم به معنای تفکر به تقویت مهارت نوشتن منجر می‌گردد». (حقانی، ۱۳۸۴، ص ۵).

■ نمایه مهارت نوشتن

فعالیت‌ها	توسعه توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری	زیبا و خوانانویسی	گسترش به کارگیری نشانه‌های نگارشی	آشنایی با شیوه‌های گسترش واژه و عبارت	توانایی استفاده از واژگان جدید در نوشته	نگارش: شرح حال نویسی، گزارش نویسی، خلاصه نویسی، تحقیق
املا و واژه‌آموزی	✓	✓	✓	✓	✓	
املا و دانش‌زبانی			✓	✓		

					✓	درک متن
✓	✓	✓	✓	✓		نگارش
				✓	✓	هنرو سرگرمی پایان فصل

■ نمایه کلی آموزش دانش‌ها و مباحث زبانی در فارسی ابتدایی

ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	پایه دانش‌ها
نا - بی	- گرو گار	- زار - نده	- مند - ستان - دان - ی - ه - ناک - انه	- هم - با - بی - گاه - کار - نا	-	وندا فزایی
	- بُن - دوست - آمیز و انگیز - نویس	- نامه - خود - ناپذیر	- کش - سر - خوش - دل	- خند - مند - کوش - خوا - فروش - خانه	-	ترکیب سازی

کارکرد و اژگان					تضاد معنایی - جو / چون
مباحث زبانی	جمله - علامت اختصاری - نشانه‌های نگارشی (، . ؟ !)	رابطه معنایی (تضاد) ترادف هم خانواده هم نویسه - ضمائر - علامت مقصوره	-	-	- خوب گوش دادن - توجه به لحن و گزاره آهنگ - اهمیت زبان - فضاسازی حسی و عاطفی در سخن - توجه به کاربرد (، . ، ؟ !) واژه - گسترش واژه - خوب دیدن - ترتیب واژه در جمله

روش‌های آموزش

معلمی، هنری چندسویه است. یک سوی آن توانایی‌های علمی و تخصصی است؛ سوی دیگر، برخورداری از هوش و خلاقیت فکری و سوی دیگر آن، توانایی‌های زبانی است و... اما یکی از اضلاع بسیار مهم و کارا در معلمی، روشمندی و شیوه‌بازنمایی دانش و علم موضوع آموزش و یادگیری است. اعتلای کیفیت آموزش و ثمربخشی معلمان در زمینه بهبود یادگیری شاگردان، به حرفه‌ای شدن معلمان و میزان توانایی آنان در بهره‌گیری از روش‌های متنوع و فعال، وابسته است. معلم حرفه‌ای کسی است که

به شناخت علمی و مهارت‌های عملی در راستای رشد و شکوفایی استعداد‌های فطری خود، مجهز باشد و از روش‌های نوین آموزش در کلاس و آموزش بهره ببرد.

برای آشنایی معلمان با روش‌های آموزش، در فصل دوم این کتاب، روش‌های آموزش علمی متناسب با محتوای هر درس به صورت پیشنهادی ارائه شده است. معلمان عزیز می‌توانند با توجه به فضای فیزیکی کلاس، موقعیت جغرافیایی و بومی، وضعیت روحی دانش‌آموزان، وضعیت آب و هوای منطقه، امکانات مدرسه، توانایی‌های شخصی و خلاقیت‌های فردی خود، حس و حال دانش‌آموزان، روش‌ها و الگوها را جابه‌جا نمایند. روش‌های آموزش پیشنهادی در این کتاب منطبق با سطح توانایی‌های جسمی و ذهنی دانش‌آموزان پایه پنجم طراحی شده‌اند و در مواقعی مراحل آموزش براساس مبانی نظری و با رعایت اصل انعطاف‌پذیری، دستخوش تغییر و ساده‌نویسی شده است تا معلمان بتوانند به صورت کاربردی از آنها بهره ببرند. اضافه یا کم نمودن مراحل تعریف شده، در روش‌ها و الگوهای آموزش از جانب معلمان بلا مانع است.

هدف از به‌کارگیری روش‌های مختلف در آموزش، ایجاد تنوع و جذابیت در محیط یادگیری و دلنشین کردن موضوع آموزش است. در این نگاه، معلم از متکلم وحده بودن به تسهیل‌کننده فرایند یاددهی - یادگیری تغییر نقش می‌دهد و از استعدادها و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در جهت بهبود وضعیت آموزشی بهره می‌گیرد. در کتاب‌های راهنمای معلم فارسی سوم و چهارم به صورت مبسوط به چهار روش «قضاوت عملکرد»، «روش آموزش اعضای گروه»، «کارایی گروه» و «روشن‌سازی طرز تلقی» با تأکید بر فعالیت‌های گروهی، همیاری و مشارکتی که در دوره ابتدایی جایگاه ویژه‌ای دارد، پرداخته شد. در این کتاب نیز روش‌های مفید دیگری ارائه شده است که در پی، نمایه درس‌ها و روش‌های پیشنهادی هر یک را آورده‌ایم.

توجه: کاربست روش در فرایند یاددهی - یادگیری نشان از ذهن طبقه‌بندی شده، آموزش طراحی شده و با برنامه دارد. این نوع آموزش، اثرگذار و مفید خواهد بود اما باید به هوش باشیم که خود روش‌ها و مراحل آن، دامی بر دست و پای خلاقیت فردی ما نشوند و ما را در تنگنای خود، گرفتار نسازند.

در کنار روش‌ها، بهره‌گیری از رسانه‌ها و کارافزارهای متنوع آموزشی، هم بر بویایی و تنوع آموزش و هم بر میزان تأثیرگذاری آموزه‌ها خواهد افزود. با توجه به همین مسئله بوده است که امروزه نگاه کارشناسان قلمرو آموزش، دامنه فراخ‌تری پیدا کرده و علاوه بر نسخه چاپی کتاب درسی، رسانه‌هایی همچون فیلم بررسی و تحلیل درس‌ها، کتاب گویا (لوح فشرده) و نسخه شنیداری (لوح فشرده) را نیز تولید کرده‌اند، که لازم است همکاران گرامی، از این رسانه‌ها، به تناسب محتوای درس و فضای کلاس بهره بگیرند.

روش‌های پیشنهادی آموزش درس‌های فارسی پنجم

آبشخور اصلی روش در نظریه و الگو، نهفته است. یعنی هر روش، ریشه در الگو و نظریه علمی ویژه‌ای دارد. کاربران روش‌ها لازم است به این پیوستگی از نظریه تا عمل، توجه داشته باشند و در به کارگیری هر روش، پس زمینه‌های فکری و باورشناختی آن را مطالعه نمایند.

بهره‌گیری از روش در فرایند یاددهی - یادگیری، بیانگر ذهنی علمی و طبقه‌بندی شده است و سامان نظام‌مند کارها و انسجام فکری معلم را نشان می‌دهد. بنابراین، روش باید به آموزش ما جهت بدهد تا از زمان به گونه مؤثرتر استفاده شود؛ رعایت تناسب میان ویژگی‌های روش و محتوا با خواست‌ها و حال و هوای فراگیران و آموزندگان از موضوع‌های بسیار با اهمیت است که نباید به سادگی از آن گذشت.

البته روش فقط باید تسهیل‌گر آموزش و اثرگذار در یادگیری باشد و اگر خود روش به قید و بندی بر دست و پای ذهن آموزگار تبدیل شود، خلاقیت فردی را از او می‌گیرد و تقلید تنها از یک قالب بی روح، هیچ تأثیری ندارد. به همین سبب ما از واژه «پیشنهادی» بهره گرفته‌ایم تا این‌گونه برداشت نشود که حتماً باید هر درس را بر پایه روشی آموزش دهید که این جا ذکر شده است. انعطاف‌پذیری از اصول برنامه زبان‌آموزی است. بنابراین، از روش‌ها به اندازه‌ای بهره می‌گیریم که به آموزش و میزان اثرگذاری آن کمک کند.

نام درس	روش تدریس	نام درس	روش تدریس
درس یک : تماشاخانه	روش نمایشی با تلفیقی از روش مشارکتی ساده (بحث گروهی)	درس نه : نام آوران دیروز، امروز، فردا	پیش سازمان دهنده
درس دو : فضل خدا	دریافت مفهوم	درس ده : نام نیکو	قضاوت عملکرد - کارایی گروه
درس سه : رازی و ساخت بیمارستان	حل مسئله و پرسش و پاسخ	درس یازده : نقش خردمندان	الگوی کاوشگری
درس چهار : بازگان و پسران	کارایی گروه	درس دوازده : آزاد	قضاوت عملکرد
درس پنج : چنار و کدوبن	ایفای نقش + قصه - گویی	درس سیزده : روزی که باران بارید	بحث گروهی
درس شش : سرود ملی	تدریس اعضای گروه	درس چهارده : شجاعت	روشن سازی طرز تلقی
درس هفت : آزاد	بارش فکری	درس پانزده : کاجستان	ایفای نقش (نمایش خلاق و قصه گویی)
درس هشت : دفاع از میهن	مشارکتی ساده و واحدکار + قصه گویی (نقالی)	درس شانزده : وقتی بوعلی کودک بود	الگوی کاوشگری، ایفای نقش با تنظیم سناریو
		درس هفده : کار و تلاش	بارش مغزی، ایفای نقش به صورت شعر و قصه گویی

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

با توجه به اینکه برنامه زبان آموزی بر نگرش شبکه‌ای استوار است؛ همه مهارت‌های زبانی به صورت در هم تنیده آموزش داده می‌شوند. یعنی هم‌زمان با خوانش متن، سواد دیداری، تصویربرداری ذهنی، درک و دریافت و ضبط شکل نوشتاری کلمات نیز تقویت می‌شود. بنابراین به هنگام آموزش مهارت‌های خوانداری یا شفاهی زبان، مقدمات مهارت‌های کتبی یا نوشتاری نیز آموخته می‌شود.

پس ارزشیابی نیز باید با آموزش، در هم تنیده شود و از شیوه‌های آموزش متأثر باشد؛ ارزشیابی کیفی (توصیفی) این فرصت را در پایه پنجم فراهم نموده است. معلم‌ان با به‌کارگیری درست و منطقی ارزشیابی کیفی به عنوان ابزاری در خدمت آموزش، می‌توانند از این طریق، فرایند یادگیری را در محیط فعال و پویای کلاس، بهبود بخشند.

■ معلم‌ان می‌توانند با استفاده به موقع از ابزارهای ارزشیابی کیفی به اطلاعات معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه فراگیران دست یابند و براساس تفاوت‌های فردی آنان به حذف مقایسه دانش‌آموزان بپردازند و هر کس را با توجه به توانایی‌های خودش مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند.

■ در ارزشیابی کیفی با ارائه بازخوردهای مناسب، می‌توان فضای روانی و عاطفی مطلوب را برای اولیا و دانش‌آموزان فراهم آورد.

■ ارزشیابی کیفی فرصت خوبی برای شناخت استعدادها و دانش‌آموزان فراهم می‌کند و یک معلم متعهد با شناساندن این توانایی‌ها به بچه‌ها، فضای تقویت انگیزه یادگیری و مهارت خودارزیابی و اعتماد به نفس را برای آنان ایجاد می‌کند.

ارزشیابی کیفی، فرایند محور است تا معلم بتواند به توانایی‌های دانش‌آموزی که باورش دارد، در طول فرایند آموزش و یادگیری، به‌بایبخشد و بتواند درخصوص پیشرفت تحصیلی – تربیتی دانش‌آموزانش، مطابق با مجموعه مستندات فرایندی و تکوینی، در یک دوره زمانی معنادار، و نه براساس یک ورقه امتحانی پایانی، که معلوم

نیست در چه فضای روانی به بار نشسته و شکل گرفته، داوری کند و تصمیم بگیرد. ارزشیابی کیفی فضای مقایسه هر دانش‌آموز را با خودش شکل می‌دهد تا هر دانش‌آموز خودش باشد و طعم تلخ شکست و قالبی بار آمدن را مرور نکند. یعنی مدرسه، نقش بی‌بدیلی برای جستجو، دست‌ورزی، حل مسئله، پرورش خلاقیت و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، در کیفیت بخشی به برنامه‌های مدرسه، دارد؛ و در حقیقت، کانون اصلاحات نظام‌های آموزشی به حساب می‌آید و همواره ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای قضاوت صحیح، تصمیم‌سازی درست و اقدام آگاهانه می‌باشد.

معلم‌ان محترم باید با بهره‌گیری اصولی از شیوه ارزشیابی کیفی و به کارگیری اطلاعات لازم، معتبر و مستند، برای شناخت دقیق و همه‌جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش، همانند آزمون‌ها (به‌ویژه آزمون‌های عملکردی)، پوشه کار و چک لیست، اطلاعات را جمع‌آوری نموده تا براساس آن، بازخوردهای کیفی مورد نیاز، برای کمک به یادگیری بهتر، در فضای روانی - عاطفی مطلوب‌تر را ارائه نمایند.

رویکرد ارزشیابی کیفی در فارسی پایه پنجم ابتدایی

- فراهم نمودن زمینه مشارکت فعال دانش‌آموز و اولیا در فرایند ارزشیابی چهار مهارت زبان‌آموزی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن و نوشتن)
- استفاده بهینه از ابزارهای متنوع ارزشیابی کیفی در جمع‌آوری اطلاعات، متناسب با اهداف دروس فارسی و مبتنی بر عرصه‌ها و عناصر برنامه درسی ملی
- بهره‌گیری از نتایج ارزشیابی کیفی در رفع موانع یادگیری دانش‌آموز و ارتقا توانمندی‌های وی در مهارت‌های زبان‌آموزی و مهارت فرازبانی تفکر و نقد
- تقویت فعالیت‌های گروهی و مشارکتی در فرایند یاددهی و یادگیری عناصر سازه‌ای کتاب خوانداری و نوشتاری.

اهداف ارزشیابی کیفی - توصیفی در فارسی پنجم ابتدایی :

- افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری درس فارسی و ایجاد فضایی

لذت‌بخش و علاقه‌مندی به ادبیات فارسی به عنوان میراث گران سنگ و معتبر
■ کمک به رشد همه جانبه و متعامل دانش‌آموزان در چهار مهارت زبان‌آموزی،
با افزایش شناخت آنان از طریق ابزارهای مختلف ارزشیابی
■ ایجاد فضای رقابت سالم و انگیزه تلاش بیشتر در دانش‌آموزان نسبت به
یادگیری آموزه‌های زبان فارسی

■ رشد خلاقیت و افزایش روحیه پرسشگری در خصوص محتوای دروس و
انجام فعالیت‌های یادگیری در کتاب‌های خوانداری و نوشتاری
توصیه‌های کلی به معلمان در بهبود فرایند ارزشیابی کیفی درس فارسی
پنجم :

■ شناسایی عوامل مؤثر در فرایند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان به جای
شناسایی میزان یادگیری آنان

■ استفاده متنوع از ابزارهای ارزشیابی کیفی به جای آزمون‌های کتبی پیاپی
■ استفاده صحیح و دقیق از عبارات‌های کیفی - توصیفی در ارائه بازخورد به
خانواده‌ها

■ تغییر نقش انفعالی و پاسخ‌دهندگی دانش‌آموزان (به سؤالات طرح شده)، به
نقشی فعال در جریان سنجش از طریق خودارزیابی و مشارکت در تولید ابزارها
■ تغییر نقش معلم از تهیه و تولیدکننده سؤالات آزمون‌ها و اجرای آنها به فراهم
آورنده زمینه یاری به دانش‌آموز در ارتقا سطح تلاش و کوشش در یادگیری فارسی
■ تأکید بر ابعاد مختلف یادگیری مبتنی بر وجوه شخصیتی، به جای تأکید بر
دانش و معلومات

■ ایجاد در هم تنیدگی بین ارزشیابی و آموزش به صورت جریانی پیوسته و توأمان
■ توجه به عملکرد واقعی دانش‌آموز در جریان یادگیری مهارت‌های زبانی به جای
توجه به محفوظات.

انتظارات از آموزگاران پایه پنجم در ارزشیابی کیفی درس فارسی :
■ معلم با به کارگیری ارزشیابی کیفی، یادگیری مهارت خواندن، نوشتن، سخن-

گفتن و گوش دادن را از سطح قابل قبول به سطح بسیارخوب، عمق و بهبود بخشد.

- با برقراری رابطه انسانی و استفاده از ابزارهای ارزشیابی کیفی، نگرش مطلوبی نسبت به یادگیری درس فارسی در دانش‌آموزان ایجاد کند.
- با کاهش بازرسی‌های پیوسته و ملال‌آور و تعدد امتحانات کتبی، بهداشت روانی کلاس فارسی را افزایش دهد.
- با شفاف‌سازی انتظارات آموزشی خود از درس فارسی، اعتماد به نفس، انگیزش تحصیلی و استقلال عمل دانش‌آموزان را افزایش دهد.
- با بازخوردهای بی‌دری دوستانه و صادقانه به شناسایی وضعیت پیشرفت دانش‌آموز کمک نموده و روحیه نقدپذیری در دانش‌آموز را تقویت نماید.
- معلم در قالب ارزشیابی کیفی، توانایی اصلاح و بهبود فرایند یادگیری و خودتنظیمی را به دانش‌آموز آموزش دهد.

در ادامه این فصل جدول ارزشیابی کیفی فارسی پنجم می‌آید که مبتنی بر آن، پیشنهادات و الگوهایی کاربردی در هر درس، جهت استفاده معلمان محترم گنجانده شده است.

در این کتاب، متناسب با ساختار هر درس، نمونه‌ای از انواع ارزشیابی کیفی و ابزارهای گردآوری اطلاعات، ارائه گردیده است که از طریق آنها بهبود یادگیری، افزایش بهداشت روانی کلاس، افزایش روحیه نقدپذیری، اعتماد به نفس، حس مشارکت و مهارت خود تنظیمی در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود. معلمان توجه داشته باشند که از همه ابزارهای ارزشیابی مثل آزمون‌های عملکردی، پوشه کار، مشاهده، فهرست واری و... به دور از افراط و باحفظ تعادل براساس مقتضیات کلاس و نوع روش درس و روحیات دانش‌آموزان، استفاده کنند و از مداخله‌های مؤثر در مواقع لزوم بهره ببرند.

جدول اهداف، شاخصهای تحقق و سطح سنجش در سه بخش: پایه پنجم، دوره اول ابتدایی

بخش سنجش	
خطی خوب	پایه اصلی را در جزئیات یاد می‌کند و در سوال‌های ساده با استناد به بخش می‌خواند و خط خود را از دست نمی‌دهد. در خطوط یاد می‌کند. ارتباط بین بخش‌های مختلف خط را نشان می‌دهد و آن را با استناد به خط می‌کشد. مسیر روان را می‌نویسد. با کمک کلام را از خود جدا می‌کند.
خوب	پایه اصلی را یاد می‌کند و در سوال‌های سطح متوسط با استناد به بخش می‌خواند و خط خود را از دست می‌دهد. ارتباط بین بخش‌های مختلف خط را نشان می‌دهد. کلمات را می‌نویسد و آن را با استناد به بخش می‌نویسد. با کمک کلام می‌کند.
قابل قبول	پایه اصلی را یاد می‌کند و در سوال‌های سطح متوسط در کتاب استناد به بخش می‌دهد و ارتباط بین بخش‌های مختلف خط را نشان می‌دهد. ارتباط را می‌نویسد.
پایه ضعیف	در یاد یاد اصلی پاسخ سوال‌های سطح متوسط با استناد به زبان اول و در کتاب ارتباط بین بخش‌های مختلف خط را نشان می‌دهد و آن را با استناد به بخش می‌نویسد.
خطی خوب	پایه خود را به صورت مستقیم و غیره با استناد به بخش می‌نویسد و در کتاب و بخش‌های دیگر استناد می‌کند.
خوب	پایه خود را به صورت مستقیم و در بیشتر موارد با استناد به بخش می‌نویسد و در کتاب و بخش‌های دیگر استناد می‌کند.
قابل قبول	پایه خود را به صورت مستقیم یاد می‌کند و در گفتگو با دیگران استناد می‌کند.
پایه ضعیف	در بیان پایه اصلی و استناد می‌کند در گفتگو با دیگران، به عنوان یاد نگار فقط یاد می‌کند.
خطی خوب	در پاسخ به سوالات در زبان اول و در کتاب و بخش‌های دیگر استناد می‌کند و در صورت مستقیم یاد می‌کند و با استناد به خط و در حد اطلاع‌یافتن می‌دهد.
خوب	در پاسخ به سوالات در زبان اول و در کتاب و بخش‌های دیگر استناد می‌کند و در صورت مستقیم یاد می‌کند و در حد اطلاع‌یافتن می‌دهد.
قابل قبول	در پاسخ به سوالات در زبان اول و در صورت مستقیم یاد می‌کند و در حد اطلاع‌یافتن می‌دهد.
پایه ضعیف	در پاسخ به سوالات در زبان اول و در حد اطلاع‌یافتن می‌دهد.

مهارت پایه	اهداف کل	شاخصهای سنجش
مهارت‌های خوانندگی	توجه مرکز درک شنیداری	<ul style="list-style-type: none"> - بیان درست پایه اصلی - بیان دقیق شنیداری و توجه به جزئیات مطالب و استناد - دقت در انتخاب کلام
	توجه مرکز درک شنیداری	<ul style="list-style-type: none"> - بیان مرکز مطالب و استناد - در مورد آن - مشارکت فعال در گفتگو
	توجه مرکز درک شنیداری	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به اطلاعات متن - درک مطالب - درک مطالب
گوشن داین	گوشن داین	گوشن داین
سخن گفتن	توجه به سخن گفتن و تعامل با دیگران	سخن گفتن
خواندن	توجه به مهارت خواندن و درک خوانندگی	خواندن

از ادراک جدول اهداف، اشتباهات محتمل و سطح عملکرد در درس، طراحان باید تصمیمات زیر را اتخاذ کنند.

سطح عملکرد	
عمل خوب	تکلیف صحیح و از راهی گام‌های درسی را که به کمک آن مشخص می‌شود، آنها را می‌خواند، در دست و زبان می‌نویسد و در رسم‌های ابتدایی به طور کامل پاسخ می‌دهد.
خوب	تکلیف صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند، آنها را می‌خواند، در دست و زبان می‌نویسد و به اکثر رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
قابل قبول	تکلیف صحیح بیشتر و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به برخی از رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
نیازمند آموزش	در رسم‌های درسی تکلیف صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به برخی از رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
عمل خوب	در راه‌های گام‌های درسی، رسم‌های صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
عمل خوب	در راه‌های گام‌های درسی، رسم‌های صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
قابل قبول	در راه‌های گام‌های درسی، رسم‌های صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.
نیازمند آموزش	در رسم‌های درسی، رسم‌های صحیح و از راهی گام‌های درسی را مشخص می‌کند و آنها را می‌خواند و در دست می‌نویسد و به رسم‌های ابتدایی پاسخ می‌دهد.

<ul style="list-style-type: none"> - تشخیص و کاربرد صحیح واژه‌ها - پاسخ به پرسش‌های ابتدایی - رعایت خوانایی و خوش‌نویسی 	<ul style="list-style-type: none"> ظرفیت مهارت در دست‌نویسی ظرفیت مهارت زیست‌نویسی و از راهی عملیات
ظرفیت مهارت نگارش و انشا	ظرفیت مهارت نگارش و انشا
فرهنگ‌شناسی و آملات	نگارش و انشا
مهارت‌های نوشتاری	